

Prof. Dr. Feridun ERGİN
İ.Ü. İktisat Fakültesi

TÜRKİYE'DE TARİH BOYUNCA PARA POLİTİKASI SORUNLARI

1 — Altın ve gümüş Osmanlı sikkeleri :

Osmanlı Devleti'nde, para ayarı ilk kez 1444'de bozulmuştur. Edirne'de kestirilen yeni düşük ayarlı sikkeler, esnafın fiyatlara zam yapmasına sebep olmuştur. Asker ayaklanarak çarşı ve bedesteni yakmış, Hadın Şahap Paşa'nın konağını yağma etmiştir.

Para değerinin istikrarsızlığı, Osmanlı Devleti'nde yüzyıllar boyunca huzursuzluk ve hoşnutsuzluğu mayalandıran etkenler arasında yer almıştır.

Tanzimat rejiminde, bir para reformu yapılmıştır. Bir liralık altın sikkelerin 916.66 ayar ve 7.217 gram olması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda 830 ayar ve 24.055 gram ağırlığında Mecidiye denilen 20 kuruşluklar dolaşıma çıkartılmıştır. On, beş, iki ve bir kuruşluk gümüşlerle 20 paralıkların ayar ve ağırlıklarına Mecidiye'ler esas tutulmuştur.

Abdülmecit'in tahta çıkışından Vahdettin zamanına kadar darphanelerde bastırılan altın ve gümüş sikkelerin ayar ve ağırlıkları bozulmamıştır. Daha önce dolaşıma sürülmüş olan bozuk sikkeler toplattırılmış, ancak bunlar sıkıntılı dönemlerde yeniden piyasaya çıkartılmıştır.

2 — Kaime-i mutebere-i naldiye ve Ordu kaimeleri :

Altın ve gümüş sikkelerin değerlerine istikrar kazandıran Tanzimat rejimi, devlet maliyesinin finansman açığını kâğıt para çıkararak karşılamayı denemiştir.

Tanzimat kaimeleri, başlangıçta matbaada basılmıyordu. Hattatlar, büyük boy kâğıda elle yazıyorlardı. Kaimelere % 8 faiz ödeniyordu. Bir süre sonra kâğıt boyu küçültülmüş, faiz ödemekten vazgeçilmiş ve baskı makineleri kullanılmıştır. Bu arada, piyasaya çok miktarda taklit para sürüldüğü dikkate çarpmıştır. 1843 yılına kadar çıkartılan kaimelerin düzgün bir hesabı yoktu ve ortalıkta ne kadar gerçek kaime bulunduğu bilinmiyordu.

Kaime enflasyonu, altın ve gümüş sikkelerin prim kazanmasına yol açmıştır. Tüccar ve esnaf, müşterinin ödeme yaparken kullandığı paraya göre çift fiyat uygulamaya koyulmuştur. Devlet maliyesinin ve memleket ekonomisinin sıkıntılarını anlayan Sadrazam Reşit Paşa, dışarıdan borç alarak kaimelerin bedelini altınla ödemek istemiştir. Padişah, önce dışarıya borçlanma önerisini yadırgamış, memurlardan ve halktan "iane" toplanmış, kaimelerden bir kısmı dolaşımdan çekilerek darphane avlusunda padişahın gözleri önünde yakılmıştır.

Arabistan'da çıkan isyan dolayısıyla kaime operasyonu tamamlanamamıştır. Hükümet bunun üzerine Bank-ı Osmanî adı altında yeni kurulan bir müessesesyle anlaşılmıştır. Bank-ı Osmanî henüz yeni faaliyete geçtiği sırada Kırım Harbi patlamıştır.

Kırım Harbinde, askerî birliklerin buldukları yörelerde geçerli olmak üzere Ordu kaimeleri çıkartılmıştır. Kaimelerin değeri yine düşmeye başlamıştır. Bank-ı Osmanî iflas etmiştir. Zaferden sonra kaimelerin ödenmesi için dışarıdan kredi aranmış ve halktan yine iane toplamaya teşebbüs edilmiştir. 1856-1860 arasında, kaimelerin yakaşık yarısı dolaşımdan çekilmiştir.

3 — Abdülâziz dönemi :

Abdülâziz'in tahta geçmesiyle enflasyon hızlanmıştır. Devleti yönetenler yalnız kâğıt, mürekkep ve baskı bedelleri karşılığında hazineye milyonlar getiren bu kolay finansman kaynağından vazgeçmek eğiliminde değillerdi.

Padişah, Dolmabahçe Sarayı'nı gezerken Hazine Nazırına inşaatın kaç mal olduğunu sorar. Nazır da, sadece 3500 kuruş harcandığını söyler. 3500 kuruş, yani 35 lira, bastırılan kaimeler için hazinenin kâğıt ve mürekkep giderleri imiş.

Cevdet Paşa, o tarihlerde İstanbul'daki durumu şöyle anlatır: "Hazine olağanüstü darlık içindeydi ve sıkıntılar giderek artıyordu. Sadrazamlığa yeni atanan Fuat Paşa henüz başkente gelmeden altın bir günde üç yüz kuruşa çıktı, dört yüze varır varmaz kaime hiç geçmez oldu. Ekmekçi, bakkal, kasap kaime almayıp, halbuki halkın elinde hep kaime bulunduğundan pek çok kimse aç kaldı. Sokaklarda ihtilâl alâmetleri görüldü. Bası kesen dahi, bu hali görerak silâh ve cephane tedarikine kalkıştı. Dükkânlar kapandı. İstanbul'u dehşet kapladı".

Sadrazam Fuat Paşa, Şam'daki isyanı bastırarak İstanbul'a dönerken kâğıt paranın taşrada uyandırdığı hoşnutsuzlukları gördü. Miktarı 11 milyona yükselen kaimelerin itfası için harekete geçti. Dışarıdan borç aldı. Kaimelere karşılık % 40 altın ve % 60 tahvil ödendi. Tanzimat ile başlayan ilk kâğıt para rejimi, yirmi yıldan fazla bir süre memlekete zarar vermiştir.

Tanzimat kaimelerinin çekilmesine yardımcı olan yabancı sermaye grupları, 1863'de Osmanlı Bankası'nı kurmuşlardır. Osmanlı Bankası'na, altın karşılıklı banknot çıkarmak ayrıcalığı tanınmıştır. Az miktarda konvertibl banknot 1914 yılına kadar toptan ticaretle ilgili çevrelerde tedavül etmiştir.

4 — Doksan Üç Savaşının finansmanı :

Hicrî 1292 yılı ağustosunda harp hazırlıkları başlayınca, bir kez daha kaime emisyonu yapmak zorunluluğuyla karşılaşılmıştır. Çıkartılan kâğıt para tutarı 16 milyon liradır.

Doksan Üç kaimeleri, 2 yıl-7 ay-7 gün dolaşımda kalmıştır. Hükümet vergi gelirlerinin beşte birini ve halktan topladığı ianeyi iffa işlemlerine kullanmıştır. Toplanan kaimeler Beyazıt Meydanı'nda, halkın gözleri önünde yakılmıştır.

5 — Birinci Dünya Savaşı enflasyonu :

Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'nda aşırı enflasyona sürüklenmiştir. Halk yalnız pahalı bir kan bedeli ödemekle kalmamış, ağır mahrumiyetlere katlanmıştır. Harp ekonomisi tedbirleri hayret uyandıracak derecede aksamıştır. Gelir dağılımı bozulmuştur. Açlık ve sefaletten çok sayıda insan kırılmıştır. Çoğunluk geçim sıkıntısından bunalarırken enflasyon ve karaborsacılığın büyük vurgunlar sağladığı kişilere harp zengini denilmiştir.

İstanbul hayat pahalılığı göstergeleri

	Gıda maddeleri	Genel indeks
Temmuz 1914	100	100
.....		
Şubat 1919	2310	2200
Ağustos 1919	1200	1170

1915-1918 arasında dolaşıma 161 milyon liralık kaime çıkartılmıştır. Emisyon miktarı, Doksan Üç Harbinin on katıdır. Enflasyon özellikle 1917'de hızlanmıştır. Paranın pul olduğu anlaşılınca, hükümet 1918'de emisyonu durdurmuştur. Emisyonun durmasına karşın fiyatlar birkaç ay daha tırmanışını sürdürmüştür. Ancak mal sevkiyatının canlanmasıyla 1919 Şubat'ında fiyatlar gerilemeye başlamıştır. Perakende fiyatları, altı ay gibi kısa bir sürede yaklaşık yarı yarıya ucuzlamıştır.

6 — Konvertibilite Rejimi ve Millî Para Buhranı :

Cumhuriyet dönemine eski rejimden 158 milyon liralık karşılıksız kâğıt para intikal etmiştir. Türk lirası, 1919-1929 arasında konvertibl idi. İthalât kısıtlanmıyordu. Dışarıya altın ve döviz çıkartılması serbestti. Para değerine destek olabilecek bir rezerv bulunmuyordu. Dış ticaret açık veriyordu. Ancak bütçeler denkti, emisyon miktarı sabit tutuluyordu. Türk lirasının değeri arz ve talep dalgalanmalarına bırakılmış olmasına karşın iç ve dış piyasalarda az/çok istikrarlıydı.

Hayat pahalılığı indeksi (20 il merkezi ortaması)

	İndeks	Enflasyon hızı
1923	100.0	% 2.1
1924	105.0	5.0
1925	110.6	5.4
1926	114.6	3.6
1927	113.5	-1.0
1928	115.2	1.5

Cumhuriyet öncesinde, devlet maliyesi sıkıntı içindeydi. Devlet giderlerini ve borç taksitlerini ödemekte zorluk çekiliyordu. Ancak carî işlemler hesabı bir sorun teşkil etmiyordu. 1919-1928 arasında da, döviz transferleri rahatlıkla yürütülmüştür. Memlekete giren yabancı sermaye, dış ticaret açıklarını karşılamaya yeterli olmuştur.

Carî işlemler açığı, ilk kez 1929'da bir krize yol açmıştır. Yabancı sermaye girişi duraklamıştır. Osmanlı borçları ve devletleştirilen bazı yabancı şirketlerin taksitleri gündeme gelmiştir. Kambiyo ve menkul değerler borsasını düzenlemeyi hedef tutan bir kanun güveni sarsmış ve kısa vadeli sermaye hareketlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Gümrük vergilerini artırmayı öngören yeni tarife kanunu yürürlüğe girinceye kadar geçen zamanda ithalât yoğunlaşmış ve dış ticaret açığı ikiye katlanmıştır. Türk lirasının değerini koruyamayacağını düşünenler de, paralarını yurt dışına çıkarmaya başlamışlardır. Ödemeler dengesinin ağır bir baskı altına görmesiyle, döviz kurları tırmanışa geçmiştir.

20 Şubat 1930'da, Türk Parasını Koruma Kanunu çıkartılmıştır. Kambiyo kontrolü yürürlüğe girmiştir. Transfer serbestliğine son verilmiştir. Döviz alım/satımları Maliye Bakanlığı'nın denetimine bağlanmıştır. İthalât kısıtlanmıştır. Döviz fiyatlarına narh konulmuştur. Dış borç ödemeleri askıya alınmıştır.

7 — Büyük Depresyon ve sonrası..

1929 dünya ekonomi krizini izleyen Büyük Depresyonda, uluslararası ticaret daralmıştır. Her yerde işsizlik artmış ve millî gelir gerilemiştir. İç ve dış piyasalarda, fiyatlar düşmüştür. Bütün ülkeler, gümrük barajlarıyla ödemeler dengesini korumaya çalışmışlardır. Dünya paraları altın standardından birbiri ardına ayrılmıştır. Türkiye, Almanya, İtalya ve Rusya dışında, diğer ülkeler devalüasyon yapmışlardır.

Büyük Depresyon 1934 yılına kadar sürmüştür. 1934-1938 arasında, iktisadî durum düzelmeye başlamış ve aşırı derece düşmüş olan fiyatlar bir miktar yükselmiştir.

20 il merkezinde hayat pahalılığı indeksleri

1929	100.00
1933	59.49
1938	69.00

Batılı ülkelerin yaptıkları yüksek dozlu devalüasyonlar, dış borçların devlet maliyesine ve ödemeler dengesine baskısını büyük ölçüde hafifletmiştir.

Merkez Bankası kurulurken küçük bir altın stoku temin etmek amacıyla 10 milyon liralık emisyon yapılmıştır. Emisyon, bu tarihten 1938 yılına kadar 168 milyon lirada tutulmuştur.

8 — 1939-1949 yıllarında Türk parası :

1939'da, iktisadî durum iyi idi. Piyasada, stoklar boldu. Psikolojik ortam, seferberlik giderlerinin iç borçlanma ve vergilerle karşılanmasına uygundu. Ancak kolay ve rahat bir finansman kaynağı olan emisyon tercih edilmiştir.

	İndeksler		
	Banknot ve madenî para	Toptan eşya fiyatları	Gayri safi millî hasıla
1938	100	100	100
.....			
1943	427	590	400

1943 sonuna kadar gıda maddeleri toptan fiyatlarındaki artış, genel indeks ortalamasının çok üstündedir. Hububat fiyatları indeksi 1008.4'e, nebatî gıda maddeleri ortalamaya fiyat indeksi 894.5'a, et fiyatları indeksi ortalaması 583.8'e yükselmiştir.

Ücret zamları, fiyat hareketleriyle kıyaslanamayacak sembolik oranlarda kalmıştır. İlk askerliğini yapan devlet personelinin aylıkları kesilmiştir. Silâh altına alınan özel sektör elemanları da ücret alamamışlar veya işlettikleri yerlerin yönetimini yakınlarına bırakmışlardır. Kara stopajı uygulandığından ev sahibi/kiracı ilişkilerinde özellikle yaşlılar ve kocaları askere gidenler zor günler yaşamışlardır.

Tarım kesiminde üretim

	88 1940		1942	
Hububat	8 199 898	ton	3 821 750	ton
Bakliyat	401 635	"	248 923	"
Pancar	552 829	"	389 694	"
Koyunlar	26 272 000	baş	22 967 000	"

Talep enflasyonu, arz ve talep dengesini tahrip etmiştir. Tarım kesiminde üretim düşmüştür. Hızla yükselen fiyatları göz önünde tutan satıcılar, mamul eşyalarını daraltarak stok tutmaya koyulmuşlardır. İhtiyaç maddelerinin çoğu karaborsaya kaymıştır. Kuyruklar oluşmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, bu sefer de halk çoğunluğu geçim sıkıntısı çekmiştir. Dar gelirli ya da sabit gelirli gibi deyimlerle durumları belirtilenlerin yaşam trajedilerini İstatistik Yılığının 14. cildinde belirtilen emekli ve yetim aylığı alanların sayılarındaki azalış ortaya koymaktadır.

	Yetim aylığı alanların sayısı	Emekli aylığı alanların sayısı
1937	35 bin	34 bin
.....		
1941	36 bin	31 bin
1942	14 bin	9 bin

1942'de, ortalama yetim aylığı 15 lira 38 kuruş tutuyordu. İstanbul'da ekmek 24 kuruş, makarna 93 kuruş, koyun eti karaborsası 380 kuruş, sadeyağ 262 kuruş şeker 140 kuruş, kömür (nakliyat hariç) 24 lira, elektrik kilovat saati 29 kuruştü.

Ekonomiyi bu ümitsiz durumdan adları ve hizmetleri bugün anımsanmayan iki devlet adamı kurtarmıştır. Saracoğlu kabinesinin Ekonomi Bakanı Fuad Sirmen cadı kazanı gibi kaynayan KİT'leri disipline sokmuş, kamu kesimi ve özel sektör imalât sanayiinin ihtiyaçlarını ham madde ve ara malı dağıtımını düzenleyerek karşılamış, duraklamış olan küçük san'atların ihtiyaçlarını karşılayarak üretimi canlandırmış ve ithalâta önemli bir artış olmadığı halde mamul eşya darlığını gidermeyi başarmıştır. Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer de, emisyon artışını durdurduğu gibi dolaşımdan bir miktar banknot çekmeyi başarmıştır. 1944-1946 arasında, toptan fiyatları gerilemiştir.

	Emisyon indeksi	Toptan fiyatlar indeksi
1943	427	590.1
1944	511	458.8
.....		
1946	437	427

1946 milletvekili seçimleri gergin bir hava içinde yapılmıştır. Sıkıyönetim vardı. Eleştirilerinde ölçüyü kaçırdığı düşünülen gazeteler kapatılabiliyordu. Muhalefet, otuza yakın ilde henüz teşkilâtını tamamlamamıştı. Oylar açık, sayım gizliydi. Kimin nasıl oy kullandığı kontrol ediliyordu ve kapalı kapılar arkasında sayılarak oylama sonuçları ilân ediliyordu. Buna rağmen, özellikle İstanbul'da ve Batı Anadolu'da halkın muhalefeti desteklediği anlaşılacaktı. 1939-1943 arasında çekilen sıkıntılar, gazap üzümlerini oluşturmuştu. Geçmişin birikimi, 1944-1946 yıllarının başarılarını gölgelemişti.

Seçimlerden sonra kabine değişti. Yeni kabine, 7 Eylül'de devalüasyon kararı aldı. Devalüasyona iki gerekçe gösteriliyordu. Birincisi, geçmiş yılların enflasyonu idi. İkincisi, Uluslararası Para Fonu faaliyete geçtikten sonra serbestçe para değerini ayarlamamak ihtimaliydi. Oysa ihracat iyi idi ve döviz boldu. Gerçek sebep, başkaydı. Devalüasyon dolayısıyla yükselecek fiyatların Ege bölgesinde hoşnutsuzluğu gidermeye yararlı olacağı sanılıyordu.

Kambiyo kurları

	Dolar	Sterling
Dünya Savaşından önce	126 kuruş	570 kuruş
1946 primli kurları		
İthalât	190 kuruş	773 kuruş
İhracat	183 kuruş	730 kuruş
Devalüasyondan sonra	280 kuruş	1 138 kuruş

Yedi Eylül kararları, 1939'dan beri süregelen talep çekişli enflasyon baskısını maliyet itişli enflasyona dönüştürmüştür. Maliyet enflasyonunun özelliği, piyasa faaliyeti durgunlaşırken fiyatların sıçramasına ve işletme sermayesi erozyonuna sebep olmasıdır. Beklendiğinin tersine, devalüasyondan üretici rant temin edememiştir. İşlerin durgunlaşması ve döner sermaye erozyonu, enflasyondan kazanan azınlığı da iktidar aleyhine çevirmiştir. Sosyo-politik gerginlikler, 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar giderek şiddetlenmiştir.

9 — Müdahalelerle noktalanmış 9 - 11 yıllık dönemler :

27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980. Demokrasi rejimine geçildikten sonra, müdahalelerle noktalanmış 9-11 yıllık dönemler geçirilmiştir. Bu dönemlerin para politikasıyla ilgili koşulları, az/çok 1939-1950 yıllarını andırmıştır. Talep enflasyonu ile başlayan birinci safhayı, sosyo-politik gerginliklerin patlamaya yöneldiği maliyet enflasyonu ortamı izlemiştir.

a) Talep enflasyonunun süresi, dönemlerin herbirinde diğerinden farklıdır.

— Marshall Yardımı, Gatt, Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı, Avrupa Ödemeler Birliği, Dünya Bankası... Demokrat Parti iktidarının başlangıcı, dış ticaret hacminin genişlediği bir döneme rastlamıştır. Talep enflasyonunun denge bozucu etkisi 1952 sonbaharında hissedilmiştir. Gelir dağılımının bozulmasına tepkiler, mal darlığının bunalıma dönüşmesi ve huzursuzluğun yaygınlaşması ise, 1955'den sonradır. Talep enflasyonu, 4 Ağustos 1958 kararlarına kadar sürmüştür. (1950=100) esasına göre, talep enflasyonu evresinin sona erdiği 1958 yılına kadar toptan eşya fiyatları indeksi 238'e çıkmıştır. Ortalama enflasyon hızı yaklaşık % 14'dür.

— 1960-1970 yılları arasında, sosyo-politik koşullar değişmiştir. Baskı gruplarının politikaya etkinliği daha önce görülmemiş bir dereceye erişmiştir. Sol akımlar güçlenmiştir. Aydınlar ile kalem sahiplerinin çoğunluğu, Demokrat Partinin oy tabanına dayanan Adalet Partisi'ne cephe almıştır. İşçi ve gençlik hareketleri büyük yoğunluk kazanmıştır. Talep enflasyonu 1965'de hızlanmaya başlamışsa da, İstanbul Ticaret Odası indekslerine göre toptan eşya fiyatlarındaki yıllık artış oranı % 10'u aşmamıştır. 10 Ağustos 1970 devalüasyonuna kadar on yıllık fiyat turmanı, yaklaşık % 54'den ibaret-

tir. Enflasyonla ilgili sıkıntılar paralelinde dış ödeme zorlukları ve tahrikler de, huzursuzluğun şiddetlenmesinde rol oynamıştır.

— 1971-1979 yılları arasında, iktidar birkaç kez el değiştirmiştir. Enflasyon hızı, Cumhuriyet rejiminde daha önce rastlanmamış bir orana turmanmıştır (1971=100) esasına göre, 1979'un toptan eşya indeksi 801'dir. Anarşi, terör ve huzursuzluk daha da yaygınlaşmıştır.

b) 4 Ağustos 1954 devalüasyonunda, resmî dolar kuru 2.8 liradan 9 liraya çıkartılmıştır. Döviz kurlarının ayarlama oranı % 221'dir. Devalüasyondan bir süre önce ithalâtın fon tansilâtı yapıyordu ve çeşitli formüller altında pahalya dışarıdan mal getirilebiliyordu. Yeni açılan dış krediler, devalüasyonu izleyen aylarda mal darlığını ve karaborsayı sona erdirmişti. Ancak ithalât maliyetlerindeki artış toptan fiyat indekslerinde % 49.8 oranında bir sıçramaya sebep olmuştur. Talep enflasyonunun maliyet enflasyonuna dönüşmesiyle piyasa durgunluğu başlamış, döner sermaye erozyunu çok sayıda firmayı sarsmış, geride bırakılmış yıllarda enflasyondan kazananlar da iktidar aleyhine dönmüşlerdir. Giderek sertleşen iç politika iklimi, 27 Mayıs 1960 müdahalesine ortam hazırlamıştır.

— 10 Ağustos 1970 devalüasyonu ile dolar kuru 14.85 liraya yükseltilmiştir. Kur ayarlama oranı % 65'dir. Devalüasyon toptan fiyat indekslerine % 25- % 34 oranında yansımış gibi görünmektedir. Birkaç yıldan beri sürekli artış gösteren işçi dövizleri sayesinde, 1973 carî işlemler hesabı 484 milyon dolarlık bir aktifle kapanmıştır.

— 1970'de 10 milyar lira olan emisyon 1980 Ocak ayına kadar 180 milyara çıkmıştır. 14 Mayıs 1974'de 13.00 (ihracat)-13.50 (ithalât) olan döviz kuru, 1980 başlangıcına kadar 14 defa ayarlanmıştır. İlk ayarlama oranları küçüktür. Dolar kuru 1 Mart 1978'de birden 25 liraya, 12 Haziran 1979'da 35.000-47.10 liraya ve 24 Ocak kararlarıyla 70 liraya çıkartılmıştır.

10 — Büyük enflasyon dönemi :

1977'de emisyon 77.9 milyar lira, dolar kuru 19.25 lira ve enflasyon hızı % 17 idi. Bu tarihten sonra piyasaya banknot sel gibi akıtılmış, döviz kurları başdöndürücü bir turmanışa geçmiştir.

24 Ocak kararlarını izleyen yıllarda, para politikasının modeli de değişmiştir.

a) 1980 öncesinde, yıllar süren talep enflasyonunu yüksek dozlu devalüasyonunun sebep olduğu maliyet enflasyonu izlerdi. Talep çekişli enflasyon şokları durgunlaşan iş hayatında maliyet itişli şoklara dönüşürdü.

24 Ocak kararlarından sonra, "simultané" şoklar deyiimiyle ifade edilebilecek bir döneme girilmiştir. Kur ayarlamalarının maliyet itişli şokları paralelinde emisyon genişletilmiştir. Firmaların artan girdi maliyetlerini fiyatlara-fazlasıyla- yansıtılabildikleri bir piyasa ortamı oluşturulmuştur.

b) Sabit kur sisteminde, iç piyasa talebinin şişmesi ekonomiyi döviz darboğazına sürüklüyordu. Dışarıdan temin edilen krediler kısa aralı devalüasyonlar ve çeşitli teşvik tedbirleri geride bıraktığımız dokuz yılda döviz sıkıntısıyla karşılaşılmamasını önlemiştir.

c) 1939-1979 arasında, faiz oranlarına narh uygulanıyordu. Tasarruf sahiplerinin tahvillere, mevduata yatırdıkları paranın değeri zamanla eriyordu. Buna karşılık iş çevreleri negatif kredi faizlerinin temin ettiği rantlardan yararlanıyorlardı. Tasarruf sahipleri, gelir dağılımının bozulmasından en çok zarar görenler arasındaydılar.

Faiz oranları, 1980'den sonra tasarruf sahipleri yararına değiştirilmiştir. Şirketlerin finansman ihtiyaçlarını tahvil çıkartarak çok daha geniş ölçüde karşılamalarına imkân sağlanmıştır. Mevduat sertifikası ve finansman bonusu gibi yeni kredi aletleri devreye girmiştir. Ancak kredi maliyetinin de yükselmesi, iş çevrelerinde tepkiyle karşılanmıştır.

d) Memur ve emekli aylıkları daha sık ayarlanarak geçim sıkıntısının hafifletilmesine önem verilmiştir.

Mal darlığı çekilmemesi tasarruf mevduatına enflasyonu az/çok karşılayacak faiz ödenmesi, memur ve emeklilere verilen zamlar hoşnutsuzlukların ve huzursuzlukların turmanışını bir dereceye kadar geciktirmiştir. Ancak ödünç zaman kazandıran bu politika, her geçen gün ekonomiyi dengeden uzaklaştırmış ve problemlerin çözümünü adeta imkânsız hale getirmiştir.